

ΙΕ΄.

13 Μαΐου 1906

Ἡ ἔρευνα τῆς συγχρόνου πολιτικῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος μαρτυρεῖ διὰ τῶν πραγμάτων, ὅτι τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα κατελύθη ἀπὸ μακροῦ χρόνου διὰ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ, αὐτοῦ ἐπινείοντος, διότι ἡ σιωπή, ἢ τῆρεϊ ἐπὶ τῶν ἐκάστοτε ἐν τῷ βουλευτηρίῳ διαπραττομένων παραβάσεων τοῦ συνταγματικοῦ χάρτου, ἢ ἀδιαφορία, δηλοῖ προφανῶς ἀποδοχὴν αὐτῶν. Ἡ κατάλυσις αὕτη τῶν συνταγματικῶν κανόνων, ἂν ἀπέβλεπεν εἰς τὴν πραγμάτωσιν εὐρυτέρου πολιτικοῦ προγράμματος, ἠδύνατο ἴσως νὰ δικαιολογηθῆ ὅπως δήποτε. Ἡ ἐν τῇ ἑλληνικῇ Βουλῇ κατάλυσις τοῦ συντάγματος τελεῖται ἐκείστοτε πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πλειονοψηφίας, τῆς κρατούσης φαρτίας, ἢ τις ἀξιοῖ, ὅτι τὰ πάντα εἶνε ἐπιτετραμμένα, διότι ἔχει ὑπὲρ ἑαυτῆς τὴν δύναμιν τῶν ἀριθμῶν. Ὡς ἐκ τούτου ἔχει καὶ τὴν δύναμιν τοῦ δικαίου. Δὲν εἶπεν ἤδη ὁ Goethe; Zahlen regieren die Welt; (Οἱ ἀριθμοὶ κυβερνοῦσι τὸν κόσμον).

Ὁ ἀριθμὸς ἀποτελεῖ τὴν πολιτικὴν λογικὴν ἐν τῇ ἑλληνικῇ Βουλῇ. Οὐαὶ τῇ μειονότητι! Αὕτη εἶνε ἐστερημένη παντὸς δικαιώματος. Ὅφείλει νὰ ὑποκύβῃ. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει δὲν διστάζει καὶ αὕτη, κατὰ τῆς αὐθαιρεσίας τῆς πολιτείας ἀγωνιζομένη, νὰ διεκδικήσῃ τὰ δίκαιά της, ν' ἀμυνθῆ δι' ἀναλόγων μεθόδων. Ἐντεῦθεν αἱ ἐν ἐκάστη ἡμέρᾳ, καὶ οὐχὶ ἐν τακτῇ, ἐπερωτήσεις περὶ τῶν μᾶλλον ἀσημάντων ἀντικειμένων, ἃς δὲν ἀποκρούει βεβαίως καὶ ἡ πλειονοψηφία, ἢ ἀποδείξωσιν οἱ εἰς αὐτὴν ἀνήκοντες, ὅτι γινώσκουσι νὰ ἐνδιαφέρωνται ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῶν πελατῶν αὐτῶν, τῶν ἐκλογέων, αἱ κωλυσιεργίαι, αἱ ἐνστάσεις ἀπαρτίας κατὰ πᾶσαν στιγμὴν, ἐν συνόλῳ αἱ βου'ευτικαὶ ἀπεργίαι, παρατείνουσαι τὰς βουλευτικὰς συνόδους, ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ἄνευ ἀποτελέσματος πραγματικοῦ, ἢ τούτου καὶ μόνου, νὰ ἐπενέγκωσι πλήρη διάταξιν τῆς λειτουργίας τοῦ πολιτικοῦ καθεστώτος.

Ἡ Βούλη τῶν ἀντιπροσώπων συνέρχεται μετὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν. Κατὰ τὸ Σύνταγμα, ἐκάστη βουλευτικὴ περίοδος διαρκεῖ τετραετίαν· ἀλλ' οὐδεμία Βουλὴ ἀπέθανε φυσικὸν θάνατον· ἅπασαι σχεδὸν ἠὲτοκτόνησαν ἕνεκα τῶν ὑπερβασιῶν αὐτῶν καὶ ὑπέστησαν τὸν διὰ τῆς διαλύσεως θάνατον. Ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς εἶνε ἄετι

μηχανῆς Θεός, ὁ ἐρχόμενος ἐπικύρουσ πρὸς τὴν ἐκάστοτε ἐνίσχυσιν ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς πατρίδος. Ἡ διάλυσις δὲν ἔχει σκοπὸν τὸν ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἠθῶν πάντων τῶν συνταγματικῶν λαῶν καθιερωμένον, τουτέστι τὴν ἀνάγκην, εἰς ἣν εὐρίσκειται ἐν τινι ἐκτάκτῳ περιστάσει τὸ στέμμα νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ περὶ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἀντικειμένου. Ἡ διάλυσις ἐπίσης δὲν προέρχεται ἐξ ἀνταρχικῶν διαθέσεων τοῦ στέμματος. Ἄπαγε τῆς βλασφημίας. Οὐδὲν τοιοῦτο συμβαίνει. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς καλεῖται εἰς τὴν κάλπᾳ διὰ τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς, τὸ μὲν ἵνα ἐξευρεθῇ δυνατὴ τις διέξοδος εἰς ὑφισταμένην ἐν τῇ βουλευτηρίῳ φάυλῃ καὶ ἐκρυθμῶν κατάστασιν, ὡς ἐκ τῶν κωλυσιεργιῶν, τὸ δὲ πρὸς ἐνίσχυσιν κόμματός τινος, ἐν ἣ περιπτώσει τοῦτο, καταχρῶμενον τῆς κυβερνητικῆς αὐτοῦ δυνάμεως καὶ αἰσθανόμενον τὸ ἔδαφος ἐξολισθαῖνον ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἐλαυνόμενον δ' ἐκ τοῦ ἐνστικτοῦ τῆς αὐτοσυντηρησίας, καταφεύγει εἰς τὴν βασιλικὴν προνομίαν τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς καὶ τῆς προσφυγῆς εἰς τὴν ψευδοκυρίαρχον πάνδημον ψῆφον.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοιαῦτα εἶνε τὰ αἷτια τῆς διαλύσεως τῶν Βουλῶν ἐν Ἑλλάδι. Διάλυσις Βουλῆς σημαίνει πολιτικὴν πανήγυριν, διαρκουσαν ἐπὶ ἰκανὸν χρόνον. Ὁ κύριος λαὸς ἀναλαμβάνει κατὰ τὰς ἡμέρας, τὰς μεσολαβούσας ἀπὸ τῆς διαλύσεως μέχρι τῆς ἐκλογῆς, ἅπαντα τὰ δικαιώματά του. Ἡ διοίκησις σταματᾷ· παύει τὸ κράτος τοῦ νόμου καὶ ἐγκαθίσταται τὸ κράτος παντὸς κακοποιοῦ στοιχείου, ἀναλαμβάνοντος διὰ τῆς ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν πληθυσμῶν πολιτικῆς αὐτοῦ ἐπιρροῆς νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐκλογικὴν νίκην εἰς τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν ὑποψήφιον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸν φίλα τῇ Κυβερνήσει φρονοῦντα, ὅστις ἄλλως τε διατελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἀρχῶν τοῦ Κράτους. Ἐννοεῖται, ὅτι καὶ ἡ ἀντιπολίτευσις φιλοτιμεῖται νὰ ὑπερβῇ τὸ κυβερνητικὸν κόμμα ἐν τῇ χρήσει τῶν ἐκθέσεων τρόπων πρὸς ἐπιτυχίαν.

Ἐν ἣ δὲ περιπτώσει αἱ δυνάμεις τῶν ἀνταγωνιζομένων ἐν τινι ἐπαρχίᾳ κομμάτων τυγχάνωσιν ἰσόπαλοι, ἀντὶ τῆς προσφυγῆς εἰς βίαια μέτρα, ἐπέρχεται ἐκατέρωθεν αἰφνυδῶς ἡ ὑποκριτικὴ συγγνώμη. Χύριν τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος ὁ Θεμιστοκλῆς ὀρέγει τὴν χεῖρα εἰς τὸν Ἄριστειδην. Ἐπέρχεται ἡ συμφιλίωσις μεταξὺ τῶν δύο τιμαριωτικῶν ἀρχόντων τῆς ἐπαρχίας. Ἐναγκαλίζονται ἀλλήλους, σ υ ν δ υ ἄ ζ ο υ τ α ι, κατὰ τὴν καθιερωμένην πολιτικὴν φρασεολογίαν. Ἐκεῖνοι, οἵτινες

πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ ἀντηγωνίζονται μέχρις ἐξοντώσεως, ἤδη καθίστανται φίλοι, πολιτικοὶ σύμμαχοι. Τοιοῦτοτρόπως διεξαγομένων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, ἐστερημένων παντὸς πολιτικοῦ χαρακτήρος, ἔχουσιν ἐξ ὀλοκλήρου χαρακτῆρα προσωπικόν, τίνα γνώμην δύναται νὰ μορφώσῃ τὸ στέμμα περὶ τῆς πολιτικῆς ἐννοίας τῆς διεξαχθείσης ἐκλογῆς; Καὶ τί ἄλλο τυγχάνει ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα ἢ ἐν τεράστιον κατὰ συνθήκην ψεῦδος;

Οἱ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἐκλεχθέντες ἀντιπρόσωποι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, εἰσερχόμενοι ἐντὸς τοῦ βουλευτηρίου, δὲν λησμονοῦσι τὴν καταγωγὴν αὐτῶν, τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐξελέγησαν. Περὶ ἀρχῶν πολιτικῶν, περὶ ἀντιπροσωπικῶν καθηκόντων οὐδεμίαν μέριμνα καὶ φροντίς. Ἄρχεται παραχρῆμα ἡ πολιτικὴ λαφυραγωγία. Ἐν τούτῳ εὐτυχέστεροι τυγχάνουσι, ὡς εἰκός, οἱ τεταγμένοι εἰς τὴν κυβερνητικὴν πτέρυγα, εἰς οὓς καὶ μόνους ἀνήκουσι τὰ σκῦλα τῆς ἐξουσίας. *Spolia victoribus*. Ἡ δὲ ἀντιπολίτευσις; Ἐκείνη κόπτεται, ἀναμένουσα ἔξω τοῦ τυμφῶνος τῆς ἐξουσίας.

Ἡ πρώτη πράξις τῆς συνερχομένης Βουλῆς τυγχάνει ἡ ἐξέλεξις τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ Βουλὴ καθίσταται δικαστικὸν σῶμα· ἐξελέγχει καὶ δικάζει τὸ ἔγκυρον τῶν ἐκλογῶν. Θεωρῶ ἀνάξιον νὰ ἐπικρίνω κἂν τὸ ἀνελεύθερον καὶ ἐξαχρειωτικὸν τῶν πολιτικῶν χαρακτήρων, ὃ περὶ ἔγκειται ἐν τῷ συστήματι τούτῳ. Ὁ στραγγαλισμὸς τοῦ συνταγματικοῦ χάριτος τελεσφορεῖ διὰ τῆς ἀναθέσεως δικαιωμάτων, δικαστικῶν ὅπως δήποτε ἔχόντων χαρακτῆρα, εἰς τὴν Βουλήν. Ὁ βουλευτὴς ἐκ περιτροπῆς καθίσταται δικαστὴς καὶ δικαζόμενος. Οὕτως ἔχοντος τοῦ πράγματος, ἐπέρχεται κατ' ἀνάγκην συναλλαγὴ, ἣτις καθίσταται ἔτι μᾶλλον ἀξία σιγματισμοῦ, ἐν ἣ περιπτώσει ἡ συναλλαγὴ διεξάγεται μεταξὺ τοῦ βουλευτοῦ καὶ τῆς πλειονοψηφούσης μερίδος.

Κατὰ τὸ ἑβδομηκοστὸν ἄρθρον τοῦ ἑλληνικοῦ συντάγματος, «διὰ νὰ ἐκλεχθῇ τις βουλευτὴς ἀπαιτεῖται νὰ εἴνε πολίτης Ἕλλην, ἐκ τῆς ἐπαρχίας, παρ' ἧς ἐκλέγεται, ἢ πρὸ δύο ἐτῶν τοῦλάχιστον ἐγκατεστημένος ἐν αὐτῇ, ἀπολαμβάνων πρὸ διετίας τὰ ἀστικὰ καὶ πολιτικὰ δικαιώματα, ἔχων συμπληρωμένον τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, καὶ πρὸς τούτοις τὰ παρὰ τοῦ νόμου τῶν ἐκλογῶν ἀπαιτούμενα προσόντα».

Χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ ἢ παρὰ τινων καλῆ τῆ πίστει ἐπιδιωκομένη ἀναθεώρησι τοῦ Συντάγματος, τὸ ἄρθρον τοῦτο ἐν συνόλῳ κατηργήθη ἐξ ἀρχῆς τῆς κυρώσεως τοῦ θεμελιώδους χάρτου τῆς ἐλληνικῆς πολιτείας. Ἐξ ὀνόματος τοῦ δικαίου τῆς πλειονοψηφίας καὶ ἐν ἣ περιπτώσει διατελεῖ τις εἰς τὰς τάξεις αὐτῆς, αἱ διατάξεις τοῦ ἐβδομηκοστοῦ τούτου ἁρθρου τοῦ Συντάγματος θεωροῦνται μὴ ἔχουσαι κῦρος. Εἰς δεκάδας ἀριθμοῦνται οἱ κατὰ τὴν διαρρέυσασαν βουλευτικὴν τεσσαρακονταετίαν εἰσελθόντες εἰς τὴν βουλὴν ἀντιπρόσωποι τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, ἑσπερημένοι τῶν νομίμων καὶ συνταγματικῶν προσόντων. Εἰς ἡ δύο, καὶ ἂ βεβαιωῦνται, ἑσπεροῦντο καὶ τῆς ἐλληνικῆς ἰθαγενείας, οἱ ἐπίλοιποι, πλειῆστοι, οὐδ' ἐγεννήθησαν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ἐξ ἧς ἐξελέγησαν, οὐδ' ἐκέκτηντο τὴν νόμιμον ἐγκατάστασιν.

Τὸ γράφω μετὰ θλίψεως. Τινὲς ἐκ τούτων, ἀνήκοντες εἰς ἀρίστας κοινωνικὰς τάξεις, τυχόντες τῆς προσηκούσης πνευματικῆς μορφώσεως καὶ ἀγωγῆς, εὐποροὶ καὶ ἀνεξάρτητοι, ἠδύναντο καὶ ὄφειλον νὰ πολιτευθῶσι, τηροῦντες τὰς διατάξεις τοῦ συνταγματικοῦ χάρτου, ἀναβάλλοντες ἐπὶ τινα ἀκόμη καιρὸν τὴν εἴσοδον αὐτῶν εἰς τὸ βουλευτήριον. Ἐλαυνόμενοι ὑπὸ ἀκαθέκτου νεανικοῦ ζήλου, προείλοντο νὰ παρανομήσωσι μᾶλλον, νὰ παραβῶσι ρητὰς διατάξεις τοῦ συνταγματικοῦ χάρτου, ἢ νὰ τηρήσωσιν αὐτόν, ἀνατεθέντα εἰς τὴν ἐλληνικὴν φιλοπατρίαν.

Ἐρωτῶ. Πῶς εἶνε δυνατὸν νέος ἀνὴρ, παραβιάσας ἐν τῇ πρώτῃ στιγμῇ τοῦ πολιτικοῦ σταδίου τὸν νόμον, ὀλιγωρήσας τῆς δημοσίας γνώμης, σθεναρῶς μετὰ ταῦτα καὶ εὐτόλμως νὰ πολιτευθῇ κατὰ τὸ στάδιον τοῦ βίου του; Ὁ ἅπαξ παρεκτραπεὶς δὲν θέλει ὑποπέση εἰς νέαν παρεκτροπὴν, γινώσκων ὅτι ἡ ἐπιτυχία προκαλεῖ τὸν ἄμεσον ἐξαγρισμόν; Καὶ τί δύναται τις ν' ἀναμένη ἐκ Πολιτείας, ἧς οἱ πρωταγωνισταὶ οὕτως ἐγκαινίζουσι τὸ πολιτικὸν αὐτῶν στάδιον;

Εἰς μόνον κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην τεσσαρακονταετίαν, ἀξιωματικὸς ἐκ τῶν ἐγκρίτων τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ, γενομένης κατὰ τὴν συζήτησιν τῆς ἐκλογῆς ἐνστάσεως περὶ τῆς ἡλικίας του, ὑπερηφάνως ὡμολόγησεν, ὅτι δὲν κέκτηται τὴν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ὀριζομένην ἡλικίαν, καὶ ἐξῆλθε τοῦ βουλευτηρίου, εἰ καὶ ἡ πλειονοψηφία ἦτο διατεθειμένη νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ἐκλογὴν, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι δὲν ἦτο ἡ πρώτη, οὔτε θὰ ἦτο ἡ τελευταία.

Ἄλλ' ἐὰν ὑπάρχῃ ἐλαφροῦντικὴ περίπτωσις ὡς πρὸς τοὺς εἰσερχο-

μένους κατὰ τοιοῦτον τρόπον νέους ἄνδρας, ἐλαυνομένους ὑπὸ ἰσχυρᾶς φιλοτιμίας, δὲν εἶνε ἀξία καταδίκης πᾶσα πλειονοψηφία, ἀνεχομένη καὶ παρενθαρρύνουσα διὰ τῆς συνεχοῦς ἐπιεικείας τὰς τοιαύτας συνταγματικὰς παραβάσεις ; Τί θέλει κερδήσῃ αὕτη ; μίαν ἢ δύο ψήφους. Ἄλλὰ θέλει ἀπολέσῃ πολλά. Τὸ πρῶτιστον πάντων, τὴν εἰς αὐτὴν ἐπόλησιν καὶ ἐμπιστοσύνην τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Καθ' ἃ παρειήρει πρὸ τινων ἡμερῶν εὐθαρσῆς βουλευτῆς καὶ φιλότιμος ἐν τῇ Βουλῇ, ἡ γενναιότης τῶν πλειονοψηφιῶν οὐδὲν ἐπορίσατο εἰς αὐτὰς εὐφέλημα πολιτικὸν ἐκ τῆς τοιαύτης ἀντισυνταγματικῆς γενναιοφροσύνης. Οἱ κατὰ τοιοῦτον ἐκθεσμον τρόπον ἀπολαύσαντες τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος ἐγκατέλιπον ἀνάνδρως τὴν πλειονοψηφίαν, ἕμα τῇ ἐκρήξει τῆς πρώτης πολιτικῆς καταγίδος. Ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τοῦ πολιτικοῦ αὐτῶν βίου παραβάντες τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὸν νόμον καθῆγον, δὲν διατάζουσι τὰ παραβῶσιν αὐτὸ ἐν τῇ πρώτῃ δοκιμασίᾳ, ἀγνωμονοῦντες πρὸς τὸν εὐεργέτην. Ἡ βουλευτικὴ στατιστικὴ παρουσιάζει οὐκ ὀλίγα παραδείγματα τοιαύτης πολιτικῆς λιποταξίας. Δὲν χαιρεκακῶ εἰς βάρος τοῦ εὐεργέτου, ἀξία πάσχοντος. Οἰκτεῖρω καὶ καταδικάζω τὸν κνησιμὸν τῆς πολιτικῆς ἀποστασίας, ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας συντελουμένης.

Τί δηλοῦται ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων ; Ὅτι τὸ ἐλεύθερον πολίτευμα πρᾶϊποτίθησι πρωτίστως ἐλευθέρους καὶ ἀνεξαρτήτους πολιτικοὺς χαρακτηήρας.

ΙΣΤ'.

20 Μαΐου 1906

Μετὰ τὰ ἐκτεθέντα ἐν τοῖς προηγουμένοις ἄρθροις, δὲν εἶνε δυσχερὲς νὰ κατανοηθῇ ἐκ τῶν πολιτικῶν δεδομένων, ὁποῖον τῶν τριῶν πολιτειακῶν εἰδῶν ἐπικρατεῖ ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν διαρροείσασαν τεσσαρακονταετίαν. Οἱ πολιτειοδίφαι, ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τοῦ Ἡροδότου, τρία ἀνεγνώρισαν πολιτειακὰ εἶδη, τὴν μοναρχίαν, τὴν ἀριστοκρατίαν καὶ τὴν δημοκρατίαν καὶ παρεκβάσεις αὐτῶν, τὴν τυραννίδα, τὴν ὀλιγαρχίαν καὶ τὴν ὀχλοκρατίαν. Ἐν Ἑλλάδι ὁ μὲν παράγων τῆς βασιλείας διατελεῖ μονοουχι ἀδρανῆς, σπανίως ἐκδηλῶν τὴν βούλησιν αὐτοῦ

ὁ λαός, ἐστερημένος ἔτι πολιτικῆς μορφώσεως καὶ συνειδήσεως, διατελῶν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς βίας καὶ τῆς παρανομίας, δὲν τολμᾷ νὰ διεκδικήσῃ πολιτικὴν αὐτονομίαν καὶ ὑπόστασιν, συνῶδὰ ταῖς διατάξεσι τοῦ συνταγματικοῦ Χάρτου. Καὶ τοῦτο, διότι αἱ ἐπίλεκτοι αὐτοῦ τάξεις, αἱ classes dirigeantes, εὐρίσκουσιν ἀνετώτερον καὶ ἀξιοπρεπέστερον τὸ ἀπέχεσθαι τῶν πολιτικῶν· περιορίζονται μόνον εἰς οἰκιρμούς τῆς κρατούσης καταστάσεως, ἀλλ' εἰς οὐδεμίαν προβαίνουν ἕννοιαν, καὶ τὴν ἐλαχίστην, ἵνα συντελέσωσιν εἰς βελτίωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων. Τὸ ἀνελεύθερον τοῦτο πολιτῶν, ὑπὸ τοῦ νόμου καθοριζομένων ἐλευθέρων, τυγχάνει ἀληθῶς ἄξιον μελέτης, ἀλλὰ καὶ καταδίκης. Οἱ ἐλεύθεροι λαοὶ τότε μόνον τυγχάνουσι τοιοῦτοι, ἐν ἧ περιπτώσει ποιῶνται προσήκουσαν χρῆσιν τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν. Σιγῶντες ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσιν ἐκτροπαισμοῖς, μονονουχὶ ἀποδέχονται αὐτὰ, ἔτοιμοι ἴσως καὶ νὰ τὰ δικαιολογήσωσιν. Ἡ ἐθελοδοουλία αὕτη εἶνε προφανὲς σύμπτωμα καὶ μαρτύριον ἀρχομένης καταλύσεως τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὁ κυριεῦων πολιτικὸς πλανήτης ἐν Ἑλλάδι εἶνε ὁ ὀλιγαρχικός. Ἐν τῇ Βουλῇ τῶν ἀντιπροσώπων ἡ μοναρχικὴ ἰδέα ὑπ' οὐδενὸς ἐκπροσωπεῖται ἀντιπροσώπου. Βουλευτῆς, ζητῶν εὐρύτερα προνόμια ὑπὲρ τοῦ στέμματος, πῦξ καὶ λάξ ἤρθελεν ἐκβλήθῃ ἐκ τῆς αἰθούσης τοῦ βουλευτηρίου. Ἡ δημοκρατικὴ ἰδέα ἐπίσης οὐδεμίαν ἔχει ὑπόστασιν παρὰ λαῶ, ὅσους ἐν τῇ πολιτικῇ αὐτοῦ ἀντιλήφει σκέπτεται διὰ τοῦ κομματάρχου καὶ τοῦ βουλευτοῦ. Οὗτος ὁ τελευταῖος τυγχάνει, ὡς ἐπανειλημμένως ἀπέδειξα, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς πολιτικῆς πίστεως παντὸς συνταγματικοῦ πολίτου.

Κατὰ τὰ κρατοῦντα ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς ἀποκαταστάσεως, ἡ πολιτικὴ δύναμις εἶνε διανενημένη μεταξὺ ἐκοτοντάδων τινῶν οἰκογενειῶν. Ἀποτελοῦσιν αὗται τὴν πολιτικὴν ἀριστοκρατίαν τοῦ τόπου. Ἐκ τῶν μελῶν αὐτῶν ἐκλέγονται οἱ δημοτικοὶ ἄρχοντες καὶ οἱ πολιτικοὶ ἀντιπρόσωποι ἐν τῷ νομοθετικῷ σώματι. Ὁ υἱὸς διαδέχεται τὸν πατέρα, ὁ ἔγγονος τὸν πάππον, ὁ ἀνεψιὸς τὸν θείον, ὁ γαμβρὸς τὸν πενθερόν. Τοῦτο εἶνε δικαίωμα, τὸ ὁποῖον οὐδεὶς τολμᾷ νὰ ἀμφισβητήσῃ. Κατὰ τὴν θεωρίαν, τὸ ἑλληνικὸν κράτος εἶνε δημιούργημα τῶν οἰκογενειῶν τούτων, εἰς ἃς ἄρα ἀνήκει ἡ πολιτικὴ ἐξουσία. Ἀπὸ δεκαετηρίδων ἤδη ἐξακολουθεῖ ἡ κατάστασις αὕτη, χωρὶς ἡ ἐλαχίστη ζωτικὴ πνοὴ νεωτερισμοῦ νὰ ἐξεγείρῃ τὴν ὑπνώτιουσαν πολιτικὴν συνείδησιν καὶ

φιλοτιμίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὅσακις οὗτος ἐξεγερθῆ, πρῶττει τοῦτο κατὰ παραγγελίαν, ἀκολουθεῖ ἀσυνειδήτως τοὺς ἡγήτορας αὐτοῦ, χωρὶς νὰ ζητήσῃ τὸν λόγον. Σήμερον ἀσπάζεται τὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως, μετὰ μίαν ἡμέραν μεταβάλλει γνώμην. Καὶ τοῦτο διότι, ἕνεκεν ἰδίων συμφερόντων, μετέβαλε γνώμην καὶ ὁ πολιτικὸς αὐτοῦ κομματάρχης.

Κατὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους τῆς γενέσεως καὶ τῆς φθορᾶς, μία οἰκογένεια δύναται νὰ ἐκπέσῃ τῆς προτέρας αὐτῆς ἰσχύος, ἢ καὶ νὰ ἐκλίπῃ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἀντικατάστασις αὐτῆς ἐπέρχεται κατ' ἀνάγκην. Ἀραστήριος καὶ ἐπιχειρηματικὸς νέος ἀνήρ, arriviste, μὴ διστάζων νὰ μετέλθῃ οἰαδήποτε μέσα πρὸς πολιτικὴν ἀνύψωσιν καὶ ἐπικράτησιν διὰ τῶν παροχῶν τῆς ἐξουσίας, διὰ τῆς συνεργασίας πρὸς τοὺς ἰσχυρόντας πολιτικοὺς κομματάρχισκους, ὑποκαθίσταται, δμότιμος ἤδη, εἰς τὴν ἐκλιποῦσαν πολιτικὴν οἰκογένειαν. Κατέρχεται κατὰ πρῶτον εἰς τὸν ἐκλογικὸν ἀγῶνα ὡς ἀντιπολιτευόμενος, γνώσκων, ὅτι θέλει κατακτήσῃ τὰς ψήφους ἀνεξαρτήτων ἐκλογέων, ἐν τῇ κρατούσῃ θλιβερᾷ καταστάσει νομιζόντων, ὅτι τὸ νέον τοῦτο πρόσωπον θ' ἀκολουθήσῃ διάφορον πορείαν, ὡς ὑπόσχεται τοῦλάχιστον, τῆς τῶν ἐν ἐνεργείᾳ πολιτευομένων. Μόλις ἐν τούτοις ἐκλεγῆ καὶ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Βουλὴν, πρῶτιστον αὐτοῦ μέλημα καὶ ἔργον εἶνε νὰ δηλώσῃ πίστιν εἰς τὴν πλειονοψηφίαν, τὴν σύγχρονον ἢ μέλλουσαν Κυβέρνησιν. Διὰ τοῦ συνετοῦ τούτου καὶ πολιτικοῦ διαβήματός του ἀναλαμβάνει τὴν διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς προσχωρήσεώς του εἰς τὴν κυβέρνησιν αὐτός, οὐχὶ ὁ βασιλεὺς, διορίζει καὶ παύει τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους. Παρ' αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ, ἡ τιμὴ, ἡ περιουσία τῶν ἐκλογέων του. Ὁ ὑπουργός, δηλαδή ὁ κατ' ἐντολὴν τοῦ βασιλέως λειτουργὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, εἰς οὐδεμίαν τολμᾷ νὰ προβῆ ἐνέργειαν ὡς πρὸς τὴν ἐπαρχίαν, ἂν πρότερον δὲν ἐρωτηθῆ ὁ βουλευτὴς αὐτῆς. Οὐαὶ εἰς τὸν τμηματάρχην, ὅστις δὲν ἠθέλε φροντίσῃ ν' ἀνακοινώσῃ εἰς αὐτὸν προηγουμένως κυβερνητικὴν τινα ἀπόφασιν! Θὰ κακοποιηθῆ. Καὶ τοῦτο καλόν. διότι δύναται καὶ ν' ἀπολυθῆ ἐκ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, ὅσον καὶ ἂν ἦ ἐν αὐτῇ λειτουργία του ὑπῆρξεν εὐδόκιμος.

—Μεγαλειότατε, τί φόρους πληρώνει τὸ Γριπονῆσι (ἢ Εὐβοία); Ἡρώτησεν ἀφελέστατα τὸν ἀγαθὸν βασιλέα Ὁθωνα στρατηγὸς καὶ

βουλευτῆς τῆς νήσου ταύτης, ἀξιῶν νὰ ἐξασκῆ ἐπὶ τῆς διοικήσεως τῆς νήσου ἀπόλυτον ἐξουσίαν.

— Δὲν ἐνθυμοῦμαι, στρατηγέ, ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς. Ἄλλὰ διατί ἦ ἐρώτησις αὕτη;

— Εἶμαι ἔτοιμος νὰ προκαταβάλω τοὺς φόρους διὰ νὰ μοὶ ἀφεθῆ ἡ διοίκησις τῆς νήσου. . . . Ὁ Ὀθων ἐμειδίασε καὶ ἤλλαξεν ὀμίλιαν. Καὶ τί ἠδύνατο νὰ εἴπῃ δυσάρεστον πρὸς τὸν ἀκάθεκτον στρατηγὸν τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν;

Πρὸ τινῶν ἐτῶν ἐπεσκέφθη τὴν πρωτεύουσαν νομοῦ τινὸς τῆς Θεσσαλίας. Τὴν νύκτα ἐν τῇ κεντρικῇ πλατείᾳ τῆς πόλεως παρεκάθησα εἰς τινὰ τράπεζαν μετὰ τοῦ βουλευτοῦ τῆς ἐπαρχίας, τοῦ Νομάρχου καὶ πάντων τῶν δημοσίων λειτουργῶν τοῦ νομοῦ. Ὁ νομάρχης, ἐπαγγελ-
 λόμενος εἶλοτε καὶ τὸν ἀντιδυναστικὸν καὶ τὸν δημοκρατικόν, ἐν ἣ περι-
 πτώσει δὲν διατελεῖ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ προϋπολογισμοῦ, πλήρης ἐξάρ-
 σεως μὲ διεβεβαίον ἐνώπιον τῶν παρακαθημένων, καὶ αὐτοῦ τοῦ βου-
 λευτοῦ:— Ἐν τῷ νομῷ τούτῳ δὲν κυβερνᾷ ὁ βασιλεὺς Γεώργιος, δὲν
 κυβερνᾷ ὁ Χαρίλαος Τρικούπης, ὁ Θεόδωρος Δηλιγιάννης* κυβερνᾷ
 ὁ. καὶ ἐβροντοφῶνει τὸ ὄνομα τοῦ δυνάστου τῆς ἐπαρχίας.

Καὶ λειτουργεῖ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τοιαύτην κατάστασιν πραγμάτων; . . .

Ἐξετράπην ἐκ τῆς ἀναλύσεως τοῦ πολιτικοῦ εἴδους, τοῦ λειτουργοῦντος σήμερον παρ' ἡμῖν.

Νέος τρόπος πολιτικῆς ἐπιρροῆς καὶ δυνάμεως ἐξεδηλώθη κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους καιροὺς. Ἡ ἐξαγορὰ τῆς πολιτικῆς δυνάμεως διὰ τοῦ χρήματος. Δύναται τις νὰ μὴ εἶνε ἀναγεγραμμένος ἐν τῷ μητρώῳ τοῦ δήμου ἐκλογικῆς τινος περιφερείας* νὰ μὴ κατάγῃται ἐξ αὐτῆς* νὰ μὴ ἔχῃ τὴν νόμιμον ἡλικίαν. Ἄλλὰ κέκτηται τι ἰσχυρότερον προσὸν καὶ ὕπλον πάντων τούτων, τῶν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καθοριζομένων προσόντων— τὸ χρῆμα.

Τυχάνει ἀήττητον τοῦτο καὶ ἀκατάβλητον. Κατισχύει, ὅπως ἔχουσι παρ' ἡμῖν τὰ πράγματα, καὶ τῶν οἰκογενειακῶν περγαμηνῶν καὶ τῆς διὰ τῶν φυγοδίκων καὶ λοιπῶν ἀντικοινωνικῶν στοιχείων ἐπιρροῆς. Ἄρκει νὰ δαπανήσῃ τις δεκάδας τινὰς χιλιάδων δραχμῶν, ἐνίοτε καὶ μίαν καὶ δύο ἑκατοντάδας χιλιάδων, καὶ ἔχει ἀφευκτικὸν τὴν ἐπιτυχίαν

μεθ' ἀπαξάπαντος τοῦ συνήθασμοῦ. Ἡ δωροδοκία διεξάγεται ἀνασχύντως, παρασιατοῦντος ἐνίοτε καὶ θρησκευτικοῦ λειτουργοῦ, κρατοῦντος τὸ εὐαγγέλιον, ἐφ' οὗ γίνεται ἡ ὀρκωμοσία, ἵνα ἐκ φόβου Κυρίου μὴ παραβῆ ὁ ὀρκιζόμενος τὴν ὑπόσχεσίν του, ὑπ' αὐτὰ τὰ ὄμματα τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας, ἧς οἱ ἀντιπρόσωποι, καὶ ἂν εἶχον τὸ σθένος νὰ καταγγείλωσι τὸ γεγονός, οὐδεμιᾶς ἠθελον τύχη προσοχῆς, ἴσως δὲ ἠθελον καταδιωχθῆ ὑπὸ τοῦ ἐπιτυχόντος. Τὸ γράφω μετὰ βαθυτάτης θλίψεως. Ἐπικαλοῦμαι τὴν ἀντίληψιν τῶν σωφρονούντων πολιτῶν, καὶ ἰδίᾳ τῆς ἀνωτάτης δικαστικῆς ἀρχῆς, ἣτις ἠδύνατο ἴσως νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψει, ἀφοῦ ἡ Βουλὴ εἶπε ἀδύνατον ν' ἀνανήψῃ καὶ νὰ συνέλθῃ. Δὲν γινώριζω χεῖρονα Πολιτείαν ἐκείνης, ἐν ἣ πρωτοστατεῖ τὸ χρῆμα καὶ κανονίζει τὴν κυβερνητικὴν αὐτῆς λειτουργίαν. Εἶπε προσωρισμένη νὰ ἐκπέσῃ, νὰ ἐκμηδενισθῆ, νὰ ὑποδουλωθῆ εἰς τὸν πρῶτον ἐσωτερικὸν ἢ ἐξωτερικὸν δυνάστην. «Τιμωμένον δὴ πλούτου ἐν πόλει καὶ τῶν πλουσίων, λέγει ὁ Πλάτων, ἀτιμωτέρα ἀρετῆ τε καὶ οἱ ἀγαθοί· οἱ ἄνδρες καθίστανται φιλοχρηματισταὶ καὶ φιλοχρήματοι, καὶ τὸν μὲν πλούσιον ἐπαινοῦσι τε καὶ θαυμάζουσι καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς ἄγουσι, τὸν δὲ πένητα ἀτιμᾶζουσι· καὶ νόμον τίθεται ὅρον πολιτείας ὀλιγαρχικῆς, ταξάμενοι πλῆθος χρημάτων.»¹

Ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία, ἀπὸ τῆς πολιωτάτης ἀρχαιότητος μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, δὲν γινώσκει Πολιτείαν χεῖρονα τῆς ἀπὸ τῶν τιμημάτων. Διὰ τοῦ χρυσίου ἀνοίγονται αἱ πύλαι παντὶ τῷ δυναμένῳ νὰ διαθέσῃ τοιοῦτιν ὑπὲρ ἐπιτεύξεως τῶν φιλοδόξων αὐτοῦ σκοπῶν, τῶν χρηματιστικῶν προθέσεων. Ἀλλὰ τὸ χρῆμα τοῦτο ἔσται τὸ χρῆμα τῆς προδοσίας, τὸ χρῆμα τῆς ἀπάτης καὶ τῆς ἀτιμίας. Οὐαὶ εἰς τοὺς λαοὺς ἐκείνους, παρ' οἷς τὸ χρυσίον δικαιολογεῖ καὶ ἐξαγνίζει τὰ πάντα! Θὰ ἔλθῃ ἡ στιγμή, καθ' ἣν ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ πολιτικοῦ συνεδρίου τὸ χρυσίον θὰ εἶνε ἡ κρατοῦσα δύναμις ἐν τῇ λύσει πάσης ἐθνικῆς ὑποθέσεως. Ὡς εἶπον ἀλλαχοῦ, ἐν τῇ μαριώδει ροπῇ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν δμάδων πρὸς κτήσιν χρημάτων, θέλει δημιουργηθῆ σὺν τῷ χρόνῳ ἄκοσμος τάξις, ἐρειδομένη ἐπὶ τοῦ ὑλικοῦ συμφέροντος μᾶλλον ἢ ἐπὶ τῆς ἠθικῆς ιδέας. Τοιαύτη κοινωνία θέλει παραστήσῃ τὸ ἀνόσιον φαινόμενον τῆς πτώσεως τῆς ρωμαϊκῆς Πολιτείας ὑπὸ τοὺς Καίσαρας, ὅποτε εἶχεν ἐκλίπη ἡ ἠθικὴ ἰδέα τῆς τοῦ γένους ἀρετῆς, οἱ δὲ ἐν Ρώμῃ ἐπήλυδες, κομιζόντες ἑπαι-

¹ Πολιτεία 550.

ταχόθεν τῆς ὑψηλίου ἐν ἀτιμίᾳ καὶ κακουργίᾳ συναθροισθὲν χοῆμα, παρῆγον παραδείγματα ἐσχάτης ἐξαχρειώσεως καὶ βεβηλώσεως οὐχὶ τοῦ ἀτόμου, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Ἐν τῇ πλουτοκρατικῇ Πολιτείᾳ τὰ ἀξιώματα δὲν παρέχονται δι' ἀρετὴν, ἀλλὰ διὰ πλοῦτον. Οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν πολιτῶν εἶνε πρόθυμοι νὰ πωληθῶσιν εἰς τὸν πλειοδοτοῦντα, πληροσμένου τοῦ ὑπὸ Ἰουγούρθα περὶ Ρώμης ρηθέντος : «*Urbem venalem, et mature perituram, si emptorem invenerit*» (πόλις ὡςτις καὶ ταχέως ἀπολουμένη, ἂν ἦθελεν εὔρη ἀγοραστήν).¹

Ἐν τῶν σπουδαιοτάτων μελημάτων τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶνε ἡ δι' εἰδικοῦ ἀυστηροτάτου νόμου τιμωρία τῆς ἐκλογικῆς δωροδοκίας, δι' ἧς προπαρασκευάζεται παρ' ἡμῶν ἡ ἐπικρότησις τοῦ φανλοτάτου τῶν πολιτικῶν συστημάτων, τῆς τιμοκρατικῆς ὀλιγαρχίας. Τὸ ἑλληνικὸν βουλευτήριον θέλει καταστῆ σὺν τῷ χρόνῳ χρηματιστήριον πολιτικῶν συνειδήσεων, ἀνθρώπεμπορεῖον τοῦ χειρίστου εἶδους. Τίς ὁ δυνάμενος ν' ἀντεπεξέλθῃ ἐν κοινωνίᾳ κεκτημένη πολλὰς ἀνάγκας καὶ ἐλάχιστα οἰκονομικὰ μέσα πρὸς εὐμάρειαν καὶ ραστώνην κατὰ τοῦ πειρασμοῦ τῆς χρηματικῆς ἐξαγορᾶς :

Ἵστερον ἀπὸ ὅσα ἐξέθηκα περὶ τῶν μεθόδων, δι' ὧν δημιουργεῖται ἡ πολιτικὴ δύναμις ἐν Ἑλλάδι, δύναμις ἀσάλευτος, βασιζομένη ἐπὶ ψευδῶν οἰκογενειακῶν περγαμηνῶν, ἐπὶ τῆς ἐκνόμου χρησιμοποίησεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ ἐπὶ τοῦ χρήματος, ἐπικαλοῦμαι τὴν ἀνεξαοτησίαν παντὸς ἐλευθέρου καὶ τιμίου πολίτου : Δύναται νὰ καταλεχθῇ ἡ ἑλληνικὴ Πολιτεία εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν συνταγματικῶν Πολιτειῶν, τῶν ἀποβλεπουσῶν πρωτίστως εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου ; Ποῦ εὐρίσκειται ἡ ἀνωτάτη ἐποπτικὴ καὶ διαιτητικὴ ἐξουσία τοῦ στέμματος, ἡ ἀκοίμητος ἐγρηγόροις τοῦ λαοῦ, ἐτοῖμον κατὰ πᾶσαν στιγμὴν, δι' ὧν μέσων παρέχει αὐτῷ ὁ πολιτικὸς χάρτης, νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὰς ὑπερβασίας καὶ τὰς καταχρήσεις τῆς βουλευτικῆς ὀλιγαρχίας, ὀργιαζούσης ὑπὸ τὸ κοινοβουλευτικὸν προσωπεῖον ; Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων πίσεως ἐλευθερίας καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀτομικῶν δικαίων ἐγείρεται ἀγέρωχος ἡ βουλευτικὴ ἐξουσία, ὁ βουλευτής. Εἶνε ὁ ἀπόλυτος ἄρχων καὶ δικικητῆς τῆς ἐπαρχίας του, τοῦ τιμαρίου του, ὑπόκεινται εἰς τὰς διαταγὰς αὐτοῦ πᾶσαι αἱ ἐξουσίαι, διορίζει καὶ

¹ Bellum Iugurthtinum XXXV.

παύει πάντας τοὺς ὑπαλλήλους, μεταθέτει αὐτούς, ἄνευ λόγου, διὰ τὰ ἀποδείξει μόνον, ὅτι εἶνε ἰσχυρός.

Ἐπὶ τοιαύτας συνθήκας λειτουργούσης ἐν Ἑλλάδι τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, δύναται τις τὰ ἰσχυρισθῆναι, ὅτι ἦτο δυνατόν αὕτη γὰρ συντελήσῃ εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ πολίτου, εἰς τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν πρόδον τῆς κοινωνίας ;

Ἐξ ἀποκριθῆναι ἢ τελευταία ἱστορικὴ περίοδος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

ΙΖ΄.

26 Μαΐου 1906

Ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ ἔλεγον, ὅτι ἡ διοίκησις τῶν ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν, χωρὶς τὰ ἐξαιρεθῆναι βεβαίως καὶ ἡ πρωτεύουσα τοῦ προτύπου ἑλληνικοῦ Κράτους, εἶνε ἀνατιθειμένη εἰς τὸν ἐκάστοτε ἰσχύοντα, δηλαδὴ τὸν κυβερνητικὸν βουλευτήν. Οὗτος, καὶ οὐχὶ ὁ βασιλεὺς, διορίζει καὶ παύει τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους. Τὸ Σύνταγμα, οἱ θεσμοί, θεωρεῖται ἰσχύον διὰ πάντα ἄλλον πολίτην, ἐκτὸς τοῦ βουλευτοῦ καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ ἢ ἰσχύς τοῦ νόμου κάμπτεται πρὸ τῆς πολιτικῆς ἰσχύος τοῦ ἐκλεκτοῦ τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας. Ἐπὶ τοιαύτας συνθήκας διοικουμένου τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, οὕσης τῆς Κυβερνήσεως ἀνθρώματος καὶ ὄργανον τῆς βουλευτικῆς παντοδυναμίας, δημοσία ἀσφάλεια, δικαιοσύνη καὶ ὅτι ἄλλο τυγχάνει συμφυῆς εὐνομουμένη κοινωνία, ἐκλείπει παντελῶς ἐν Ἑλλάδι. Ὁ δημόσιος λειτουργός, ὅπως καὶ ἂν ὀνομάζηται οὗτος, νομάρχης, εἰσαγγελεὺς, ἀστυνόμος, ἐφέτης, πρωτοδίκης, εἰρηνοδίκης, καθῆκον ἔχει, ἵνα μὴ καταδιωχθῆναι, ἀπολυόμενος ἐκ τῆς ὑπηρεσίας, ἢ μετατιθέμενος, τὰ ὑπακούη τυφλῶς εἰς τὰ κελεύσματα τοῦ πολιτικοῦ ἰσχυροῦ. Ἐπισκεφθήτω, ὁ ἐπιθυμῶν τὰ ἐξακριβῶσθαι τὴν ἀλήθειαν τῶν γραφομένων, οἰανδήποτε ἐπαρχίαν κεντρικὴν ἢ ἀπόκεντρον. Ἡ μία πολιτικὴ μερίς, ἧς ὁ ἀρχηγὸς εἶνε ἰσχυρὸς : ἐν τῇ κυβερνήσει, τυραννεῖ τὴν ἑτέραν. Πρὸς τίνα τὰ καταφύγη ὁ ἀδικούμενος πολίτης ; Πρὸς τὴν Βουλὴν ; Ἄλλ' αὕτη εἶνε ὄργανον τῆς πλειονοψηφίας. Πρὸς τὸν Βασιλέα ; Ἄλλ' οὗτος, κατὰ τὴν κρατούσαν θεωρίαν, βασιλεύει μόνον, δὲν κυβερνᾷ, τουτέστι δὲν ἔχει γνώμην, προκειμένου περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν πολιτῶν, περὶ τῆς λειτουργίας τῆς δικαιοσύνης, περὶ ἰδι-

κτησίας. "Αν ἤθελεν ἐκφράσῃ καὶ τὴν ἐλαχίστην γνώμην, καὶ τὸ ἐλάχιστον ἐνδιαφέρον ἐπὶ τινος ὑποθέσεως, θέλει χαρακτηρισθῆ ἴσως ὡς ὑπονομεύων τὰ θεμέλια τοῦ ἐλευθέρου ἑλληνικοῦ πολιτεύματος.

Γράφω ταῦτα, ἔχων ὑπ' ὄψει τὰ πράγματα, καὶ οὐχὶ ἐξ ἀντιπαθείας πρὸς πολιτικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον εἰλικρινῶς ἐφαρμοζόμενον, δύναται νὰ συντελέσῃ τὰ μάλιστα εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ἀποκατάστασιν καὶ ἰσχὺν παντὸς λαοῦ, καὶ μάλιστα τοῦ ἑλληνικοῦ, λαοῦ, ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν νοήμονος καὶ πεφωτισμένου. Ἄλλ' ὅτε ὑπὸ τὴν ψευδῆ αὐτοῦ ἀλουρογίδα λειτουργεῖ ἡ φανλοκράτεια τῶν διοικήσεων, καθῆκον ἔχει πᾶς ἐλεύθερος ἀνὴρ καὶ πολίτης νὰ διαμαρτυρηθῆ κατὰ τῆς τοιαύτης ἀντιλήψεως τοῦ πολιτεύματος, ἐνισχυούσης τὴν φανλοκρατίαν ἐπὶ θυσία παντὸς ἀγαθοῦ στοιχείου.

Ὡς εἶπον ἤδη, ὁ δημόσιος λειτουργὸς εἶνε τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄργανον τῆς τοιαύτης φανλοκρατίας. Τοῦτο εἶνε γνωστὸν ἀπὸ πολλοῦ καιροῦ. Σπανιώτατα ἐν τούτοις ἐδημοσιεύθη περιγραφή τις τῆς λειτουργείας, τῶν περιπετειῶν, τῶν παθῶν τῶν ἀτυχῶν τούτων ἀνθρώπων, εἰς οὓς ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία ἐμπιστεύει τὴν κοινωνικὴν τάξιν καὶ εὐημερίαν. Ἀπολύεται ὑπ' ἀλλήλους τις, ἐξαναγκάζεται εἰς παραίτησιν, γινώσκονται τὰ αἷτια συγκεχυμένως. Ἡ λεγομένη δημοσία ἑλληνικὴ γνώμη λαμβάνει γνῶσιν τούτων μετ' ἀδιαφορίας. Εἶνε ταῦτα τὰ δυσάρεστα τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος—ἡ ἔλλειψις ἀσφαλείας, δικαιοσύνης, ἰδιοκτησίας—ἀλλὰ θυσιασθήτωσαν ταῦτα εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐλευθερίας. . . . Τοιαύτη εἶνε ἡ κρατούσα πολιτικὴ λογικὴ. Ἐπειδὴ δὲν ἔχω τὴν γνώμην ταύτην, ἐπειδὴ νομίζω, ὅτι ἡ Πολιτεία, μὴ ἐξασφαλίζουσα τὰ δίκαια τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου, δηλαδή τὴν ζωὴν, τὴν τιμὴν, τὴν ἰδιοκτησίαν, τὴν ἐλευθερίαν, δὲν εἶνε ἐλευθέρα, εἶνε τυραννικωτάτη, ἀξία μεταρρυθμίσεως, δαπανῶ τὴν ὀλίγην μελάνην μου, τὸν ὀλίγον χάρτην, τὸν ὁποῖον δύναμαι νὰ διαθέσω, πρὸς φωτισμὸν οὐχὶ τῶν διεπόντων τὰ κοινά, τῶν ἐχόντων συμφέρον εἰς τὴν διαίωνα τῆς καταστάσεως ταύτης, ἦτις ἐξωθεῖ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν πρὸς τὴν ἀτίμωσιν καὶ τὴν καταστροφὴν, ἀλλ' αὐτὸν τοῦτον τὸν λαόν, ὅστις, ἂν ἔχῃ τὸ ἐλάχιστον ἔχνος πολιτικῆς συνειδήσεως καὶ τιμῆς, ὀφείλει νὰ ἀνανήψῃ καὶ νὰ ἐργασθῆ πρὸς ἀποσόβησιν τῆς ἐπαπειλουμένης καταστροφῆς. Ἄνεχόμενος ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τὴν κατάστασιν ταύτην, εἶνε ἀνάξιος ἐλευθερίας καὶ ἔθνικοῦ μέλλοντος.

Δημόσιος ὑπάλληλος, εἰρηνοδίκης, μήτε νοημοσύνης στερούμενος, μήτε φιλοτιμίας, ἐπὶ ὀκταετίαν ὑπηρετήσας ἐν τῷ εἰρηνοδικειακῷ κλάδῳ, ἀναγκασθεὶς πρὸ τινῶν ἡμερῶν νὰ παραιτηθῇ τῆς θέσεώς του καὶ νὰ ἐξασκήσῃ ἐλεύθερον καὶ ἀνεξάρτητον ἐπάγγελμα, ἔσχε τὴν ἔμπνευσιν ν' ἀνακοινώσῃ διὰ τοῦ τύπου τοὺς λόγους καὶ τὰ αἷτια τῆς παραίτησεώς του. Νομίζω ἀναγκαῖον ν' ἀναδημοσιεύσω τὴν ἀφήγησιν αὐτοῦ. Εἶνε ἀπέριττος, πραγματικὴ σελὶς ἑλληνικοῦ πολιτικοῦ βίου. Συνιστῶ αὐτὴν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἐνδιαφερομένων νὰ κατανοήσωσι τὴν νόσον τῆς ἑλληνικῆς Πολιτείας :

« Πολλὰς εἶχον ὑποστῆ ἀλόγους μεταθέσεις κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐπηρεσίας μου, ἀφειρομένην ἐχούσας τὴν καλουμένην Συναλλαγὴν, ἧς δὲν παρηγοροῦθουν τὰ κελύσματα ὑπέμεινα ταύτας ἀγογγύστως, ἀλλ' αἱ τῶν τελευταίων μηνῶν ραγδαῖαι, ἀλλεπάλληλοι καὶ δυσμενεῖς τοιαῦται καὶ ποικίλα ἄλλα αἷτια μὲ ἐξηνάγκασαν νὰ ἀπόσχῃ τῆς ἀνιαρᾶς λειτουργίας τῆς θέσεως τοῦ εἰρηνοδίκου, ἣν εἶχον ἀναλάβῃ μετ' ἐνθουσιασμοῦ, ἐκ πλάνης φρονῶν, ὅτι ἠδυνάμην νὰ ἐκτελέσω τὸ καθήκον μου ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Πολιτείας.

« Τὰ αἷτια ταῦτα, ἃ διηγηματικῶς ἐκτίθημι ἐν εἴδη ἡμερολογίου, θίγουν τὸν λειτουργοῦντα θεσμόν τῶν εἰρηνοδικείων ἀπὸ διοικητικῆς ἀπόψεως καὶ καθαρῶς δικαστικῆς.

« Εἶχον μετατεθῆ πρὸ τινος χρόνου εἰς Ἰθάκην Θεσσαλίας μηνὲ Ἰανουαρίῳ. Ἀνῆλθον μετὰ κόπου τὸν ἀνωφεροῦ καὶ χιονοσκεπῆ λόφον τοῦ Φαναρίου μετὰ τῶν τέκνων μου, βυθίζομένων ἐνίοτε μέχρι τοῦ στήθους εἰς τὴν χιόνα. Καπηλίσκος τις, εἶδος κομματαρχίσκου, βαρέως ἔφερε τὴν ἐκεῖ τοποθέτησίν μου, διότι, ὡς ἔλεγε, δὲν ἔλαβεν ὁ βουλευτὴς τὴν συγκατάθεσίν του πρὸς τοῦτο, καὶ ἔνεκα τούτου μετίστη εἰς τὰς τάξεις τῶν ἀντιπάλων. Μετὰ τινὰς ἡμέρας, ἐνεργηθείσης βουλευτικῆς ἐκλογῆς, ὑπερίσχυσαν οἱ νέοι φίλοι τοῦ κομματαρχίσκου, ἐν οἷς καὶ δικηγόρος τῆς κοινότητος, ἀξιούσης νὰ σφετερισθῇ τὸ δάσος γαιοκτημόνος τινος, προκειμένης δὲ διεξαγωγῆς μαρτυρικῶν ἀποδείξεων περὶ τῆς νομῆς τοῦ δάσους, ὁ βουλευτὴς ἐσκέφθη, ὅτι ἐγώ, εὐθύδικων, ἐνδεχόμενον νὰ συντελέσω εἰς τὴν ἀπονομὴν τοῦ δικαίου ὑπὲρ τοῦ γαιοκτημόνος, πολιτικοῦ ἀντιπάλου του· οὕτω δὲ ἔχανε τὰς ψήφους τῆς κοινότητος. Τὴν εὐθύδικίαν μου ἐγίνωσκεν ἐκ πείρας· διότι πλὴν τῶν ἄλλων, πλέον ἢ ἅπαξ ἐτιμώρησα αὐστηρότατα ὡς πταισματοδίκης τοὺς

προσκομίζοντας ἀουστόλως ἐγγράφους συστάσεις πολιτευομένων περὶ ἀπαλλαγῆς τῶν ἐγληματιῶν. Ἐνθουμοῦμαι μίαν τῶν πολλῶν βουλευτοῦ, ἀξιοῦντος ν' ἀπαλλάξω τῆς κατηγορίας ἐπὶ ἀγροζημίᾳ διάσημον ζωοκλέπτην, οὗτινος εἶχον ἀνὰ χεῖρας τρεῖς ἐκκρεμεῖς κατηγορίας ἐπὶ ζωοκλοπῇ πρὸς ἀνάκρισιν καὶ ἀνεξήτουν τὸν ζωοκλέπτην δι' ἐνταλμάτων. Εἰσηγουμένου λοιπὸν τοῦ κομματάρχισκου καὶ τῆς Κοινότητος, ὁ βουλευτῆς μὲ ἐξετόπισεν εἰς τὸ ἄλλο τῆς Ἑλλάδος ἄκρον δαπάναις τοῦ Δημοσίου.

» Δὲν εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν νέαν μου θέσιν, ὅτε ἀκριβῶς τὴν ὀγδόην ἡμέραν τῆς ἀφίξεώς μου, μετετέθην ἐκεῖθεν, διότι ἡ τοποθέτησις μου ἐγένετο ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἰσχυροῦ τῆς ἡμέρας. Ἐτοποθετήθην εἰς Στυμφαλίαν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθην νὰ μεταβῶ, διότι ὁ μικρὸς υἱός μου ὑπέστη κάταγμα τοῦ μηρικοῦ ὀστοῦ καὶ ἦτο ἀδύνατον νὰ μετενεχθῆ δι' ἡμῶν εἰς τὸ δεκάωρον ἀπέχον ἀπὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ χωρίον Καλλιάνι. Ἠλθον κατ' ἀνάγκην εἰς Ἀθήνας, ζητῶν μετάθεσιν εἰς προσιτὸν διὰ τὴν κατάστασίν μου γραφεῖον.

» Οἱ ἰσχυροὶ τῆς ἡμέρας μὲ ἐδέχοντο μόνον ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς παροχῆς ἀθεμίτων ἐγκολιῶν εἰς τοὺς φίλους των. Ὑποστὰς ἀδικαιολογητῶς τέσσαρας μεταθέσεις ἐντὸς δύο μηνῶν, ἐμόχθησα, ἐταλαιπωρήθην, ἐξηντλήθην ἐπὶ τρεῖς ὕλους μῆνας, ζητῶν μετάθεσιν εἰς παράλιον εἰρηνοδικεῖον πρὸς μεταφορὰν τοῦ τέκνου μου.

» Μετετέθην εἰς Ποτιδάρειν, συστηθεὶς μάλιστα, ἀγνοῶ πῶς, ὑπὸ τοῦ κ. ὑπουργοῦ ὡς χρηστὸς ὑπάλληλος. Ἐδόξασα τὸν Θεὸν εὐελπιστῶν, ὅτι ἀνεστάλη ἡ ταλαιπωρία μου. Πλάνη.

» Τὴν ἐπαύριον τῆς ἀφίξεώς μου λίαν πρωΐ, εἶδός τι ἀνθρώπου, ἀστοῦ, ἢ χωρικοῦ εἰσηλθὲν ἀρειμάνιος εἰς τὸν οἶκόν μου λέγων: « Εἶμαι ἀδελφὸς τοῦ βουλευτοῦ, θὰ παύσης τὸν ἔμμισθον κλητῆρα, εἶνε ἀντίθετός μας· θὰ μεταφέρῃς τὸ εἰρηνοδικεῖον εἰς τὸ σπιτήτι μου... » Ἠγανάκτησα, κατεπλάγην, ἀπηλίσθην· ἀνέμενον ἐκ τοῦ λόγου τούτου μετάθεσιν. Ἡ Βουλὴ ἐν τῷ μεταξὺ διελύθη· ἐπέκειντο ἐκλογαί· τὴν εἰκοστὴν ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς μου ἡμέραν ἔμαθον ὅτι μετετέθην.

» Ἐτοποθετήθην εἰς Κροκύλιον. Ἡ μεταφορὰ τῆς οἰκογενείας μου εἰς Κροκύλιον ἦτο ἀδύνατος, ἐνεκα τῆς δι' ἀποκρήμων ὀρέων καὶ δυσβάτων καὶ χιονοσκεπῶν ἀτραπῶν ἀναρριχῆσεως. Ἐζήτησα ἀνάκλησιν τῆς μεταθέσεως· ἦτο τοσοῦτον ἀδύνατος ἢ τῇ αἰτήσει μου μετάθεσις, ὅσον

εὐχερεστάτη ἢ τῇ αἰτήσει τοῦ βουλευτοῦ δαπάναις τοῦ Δημοσίου. Ἐπι-
κειμένων ἐκλογῶν, εἰς Ἐπιχειρηματίας δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ μοὶ δώσῃ συστα-
τικὴν δὲν ἦεν διὰ τὸν ἀρμόδιον συνάδελφόν του. Ἐτόλμησα νὰ ἐμφα-
νισθῶ, καὶ μάλιστα νὰ παραπονεθῶ εἰς τὸν ἀρμόδιον Ἐπιχειρηματίαν, ὅστις
μοὶ ἀπήντησε : « μὰ δὲν ἐνόησες διατί μετετέθης ; » (!!). Ἐομολογῶ ὅτι
δὲν ἐνόησα. Ἐπιχειρηματίας, ὅτι συνεπείᾳ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ συναδέλφου του
θὰ μὲ μεταθέσῃ· ἀλλὰ τοσοῦτον εἶχετο εἰλικρινείας ἢ σύστασις τοῦ ἐνὸς
ἐπιχειρηματίου, ὅσον εἶχετο ἀληθείας ἢ ὑπόσχεσις τοῦ ἑτέρου. Οὐδεὶς ἔλαβεν
ἀλήθειαν. Ἐπὶ μῆνας ἕξ δὲν εἰργάσθη ποσῶς, τὸ δὲ Δημοσίον ἐδαπά-
νησεν ὑπὲρ τὰς 1500 δραχμὰς δι' ἐμὲ καὶ πλείστας ἴσως διὰ τοὺς ἐκά-
στοτε διαδόχους μου, ἐνῶ τὰ πολλαπλᾶ συμφέροντα τῶν ἰδιωτῶν, τὰ ἀνα-
τεθειμένα τοῖς εἰρηνοδίκαις, ἔμενον ἐν μετεώρῳ, ἐὰν μὴ ἐν κινδύνῳ. . .

» Εἶπωμεν νῦν καὶ τινα τῶν ἄλλων αἰτίων, τῶν συντελεσάντων εἰς
τὴν ἀπὸ τῆς θέσεώς μου ἀπομάκρυνσιν.

1) Δις μετέβην ποτέ, ἀμοιβαίως ἐκτοπισθεὶς ὑπὸ συναδέλφου μου,
ἐκ Σκιάθου εἰς Ἀγῶ καὶ τὰνάπαλιν. Ὁ συνάδελφός μου ἐκεῖνος ἔλαβε
δις ὁδοιπορικὰ δικαιώματα κατὰ 50 δρ. πλείοτερον ἔμοῦ.
Τὴν ἀπορίαν μου ταύτην ἐξεδήλωσα εἰς στενὸν φίλον τοῦ συναδέλφου.
Τί ἀπάντησιν δὲ νομίζετε ἔλαβον ; « τὰ σχετικὰ ἔγγραφα δέον νὰ λιπαί-
νωνται ! !

» 2) Κύριός τις, ἐντεταλμένος τὴν ἐξέλεξιν τοῦ γραφείου μου, ἔκρινε
καλὸν νὰ συμπεριλάβῃ τρεῖς φίλους, ἵνα συγγενεματίσωσιν εἰς τὸν πτω-
χικὸν οἶκόν μου, ὑποδείξας, καὶ τὰ φαγητὰ, ἅτινα ἔδει νὰ
παραιθέσω καὶ μετὰ τοῦτο ἀνευλαβῆ ἔδειξαν συμπεριφορὰν ἐν τῷ οἰκο-
γενειακῷ μου ἀσύλῳ· δὲν ἐξηκρίβωσα ἂν ἐνεκα τῆς ἐπηρείας τοῦ οἴνου,
ἢ ἐξ ἐλλείψεως ἀνατροφῆς.

» 3) Μοὶ κατελογίσθη ποτὲ σφάλμα, ὅτι δικόρισα ὑπογραμματέα,
ἐλλείποντος γραμματέως, πρὸς ἐκτέλεσιν ἐπείγουσης δικαστικῆς ὑπηρε-
σίας, ἀντιστρόφως δὲ μοὶ κατελογίσθη σφάλμα, διότι δὲν δικό-
ρισα ὑπογραμματέα πρὸς ἐκτέλεσιν δικαστικῆς ὑπηρεσίας.

» 4) Ἐγνωμοδοτήσαν ποτε τῇ αἰτήσει μου οἱ ἀρμόδιοι, ὅτι μετὰ τὸ
εἰκοσαήμερον ἀπὸ τῆς μεταθέσεώς μου οὐδεμίαν δύναμαι νὰ ἐνεργήσω
ἐγκυρον δικαστικὴν πράξιν. Ἀντιστρόφως μ' ἐχαράκτηρησαν μετὰ τινα
χρόνον οἱ ἀρμόδιοι ὡς ἄδαῃ, ἐρωτήσαντα, ἐὰν μετὰ τὸ εἰκοσαήμερον ἀπὸ
τῆς μεταθέσεώς μου ἐγκύρως δύναμαι νὰ ἐνεργῶ δικαστικὰς πράξεις.

»Ταῦτα ἐν τῷ παρόντι ἐν τῶν προκαλεσάντων αἰτίων τὴν ἀπομάκρυνσίν μου ἀπὸ τῆς θέσεώς μου. Ἰκανὰ ἵνα καταδείξωσι τὴν Πολιτείαν ἄστοργον, τοὺς μὲν ἀδυνάτους χαρακτηῖρας κάμπτουςαν, τοὺς δὲ ἰσχυροὺς ἐκτοπίζουσαν.»

»Ἄν ἕκαστος τῶν ἀπολυομένων ἢ παραιτουμένων δημοσίων λειτουργῶν ἐδημοσίευσεν καὶ τὰ αἴτια τῆς ἀπολύσεως αὐτοῦ ἢ τῆς παραιτήσεως, ἢ ἤθελε καταρτισθῆ ἢ περιεργος ψυχολογικὴ βίβλος περὶ τῆς ἑλληνικῆς Πολιτείας. Ἄν μὴ τι δ' ἄλλο, ἴσως θὰ εὐρίσκοντο φιλότιμοί τινες πολῖται, συγκινοῦμενοι ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης καὶ θέτοντες εἰς αὐτὴν τέρομα.» Ἄν τοῦτο δὲν ἐπέλθῃ, ἂν ἐξακολουθήσῃ ἢ κατάστασις αὕτη παρατεινομένη, ὤμεν βέβαιοι, ὅτι μεγάλα δεινὰ ἐπιφυλάττονται ἡμῖν. Κατὰ τοὺς κρισίμους ταύτους καιροὺς, οὓς διέρχεται τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, πανταχόθεν κινδυνεῦον καὶ ἐπιβουλευόμενον, μία μόνη δύναμις ἠδύνατο εἰς τὸ σῶσθαι, ἢ δύναμις εὐρώστου καὶ σκοπίμως συντεταγμένης Πολιτείας. Ἄνευ τοιαύτης, ἄφρευκτος θέλει ἐπέλθῃ ἢ καταστροφή. Δυστυχία εἰς τοὺς ὑπαιτίους! Ἄλλὰ δυστυχία μεγαλειτέρα καὶ φοβερωτέρα εἰς ὅλον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος!

ΙΗ΄.

14 Ἰουλίου 1906

Κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας μακρὸς ἐγένετο λόγος ἐν τῇ ἑλληνικῇ Βουλῇ ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῇ ἐξεχόντων περὶ τῆς ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς καταστάσεως τῆς χώρας, περὶ τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἠθῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τῶν ἐντολέων καὶ τῶν ἐντολοδόχων. Συνεζητεῖτο τὸ νομοσχέδιον τῆς εὐρύτερας ἐκλογικῆς περιφερείας, τὸ ὑποβληθὲν εἰς τὴν ψῆφον τῆς Βουλῆς ὑπὸ τῆς σημερινῆς Κυβερνήσεως. Πάντες δὲ οἱ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἀγορεύσαντες βουλευταὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πτεροῦγων ἀνωμολόγησαν τὴν ὑφισταμένην πολιτικὴν ἐξαχρείωσιν, ἣν πινες ἐκ τούτων εἶχον καὶ τὴν ἀφέλειαν εἰς τὴν χαρακτηρίσασιν καὶ ὡς συμφυᾶ τῷ κοινοβουλευτικῷ πολιτεύματι. Οὕτως ἡ χρεωκοπία τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ κατεδείχθη ἀπ' αὐτοῦ τοῦ βήματος τοῦ βουλευτηρίου διὰ στόματος τῶν πρωτίστων ρητόρων ἀμφοτέρων τῶν πολιτικῶν μερίδων, πῶν τε ὑπεραμυνομένων καὶ τῶν κατηγορούντων τὸ ὑπὸ τῆς Κυβερ-

νήσεως ὑποβληθὲν νομοσχέδιον. Δὲν σκοπεύω κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην νὰ ἐξενέγκω ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν γνώμην περὶ εὐρείας ἢ περιορισμένης ἐκλογικῆς περιφερείας. Ἀμφότερα τὰ συστήματα δύνανται νὰ ἔχωσιν ἀγαθὰ ἢ κακὰ ἀποτελέσματα ἐν σχέσει πρὸς τὰς ὑφισταμένας καὶ λειτουργούσας πολιτικὰς συνθήκας. Λαμβάνω μόνον ἀφορμὴν ἐκ τῆς συζητήσεως τοῦ νομοσχεδίου τούτου καὶ ἐκ τῶν κατ' αὐτὴν λεχθέντων ὑπὸ τινων λογάδων τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοβουλίου νὰ ἰσχυρισθῶ, ὅτι ἡ πολιτικὴ μεταρρυθμισὶς λαοῦ τινος δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ πολιτικοῦ σφουγγαρίου. Ὁ Κικέρων ἔλεγε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς πρὸς ἐξαχρείωσιν ἀκαθέκτου ὁρμῆς τῶν συμπατριωτῶν του : « Οὐδὲν οἱ νόμοι ἄνευ τῶν ἡθῶν ». Ἄς μεταρρυθμισθῶσιν οἱ πολιτικοὶ νόμοι συμφέρωντος πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ πρὸ αὐτῶν ἀνάγκη εἶνε νὰ μεταρρυθμισθῶσιν καὶ τὰ ἡθῆ.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἄς μοι ἐπιτραπῇ ν' ἀντιγράψω ἐνταῦθα τεμάχια τινὰ ἐκ τῶν ἀγορεύσεων ἐγκρίτων τῆς Βουλῆς ρητόρων πρὸς ἐπίσχυσιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ μου, ὅτι ἡ κοινοβουλευτικὴ ἰδέα διατελεῖ παρ' ἡμῶν ἐν πλήρει χρεωκοπίᾳ ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῆς ψηφίσεως τοῦ λειτουργούντος πολιτικοῦ συντάγματος. Εἰς τῶν συντακτῶν αὐτοῦ καὶ ὁ ἐρμηνευτής, ὁ καθηγητὴς τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου Διομήδης Κυριακός, ἔγραφεν ἐν ἔτει 1866 τὰ ἐπόμενα περὶ καταδολιεύσεως ὑπ' αὐτῆς τῆς πρώτης Βουλῆς τοῦ παρθενικοῦ ἔτι συνταγματικοῦ χάρτου : « Καὶ ὅμως ἡ τοῦ 1863 Συνέλευσις, ὡς καὶ ἡ Βουλὴ τοῦ 1865, παρέσχον τὸ σκανδαλωδέστατον θέαμα, παραδεχθῆσαι ὡς ἐνηλίκους βουλευτὰς καὶ πληρεξουσίου ἐν γνώσει πάντων νεωτέρους τὴν ἡλικίαν... Ἀπέκειτο εἰς ἑλληνικὴν Βουλὴν νὰ δώσῃ, μάλιστα τῷ 1865, τὸ σκανδαλωδὲς θέαμα τῆς προφανοῦς καταπατήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου περὶ τὴν ἡλικίαν καὶ τὸν χρόνον τῆς κατοικίας βουλευτῶν τινῶν ! »¹ Οὕτω σκεπτομένων καὶ πραττόντων ἀδαῶς καὶ ἀκόσμως τῶν ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα τῶν ἀπολαυόντων τῆς λαϊκῆς ἐμπιστοσύνης, ποία ἔσται ἡ χρησιμότης οἰουδήποτε μεταρρυθμιστικοῦ ἐκλογικοῦ νόμου, ὅταν ἡ παράβασις αὐτοῦ δὲν καταδικάζεται καὶ δὲν στιγματίζεται προσηκόντως ὑπὸ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ κριτηρίου τῆς χώρας ;

Ὁ βουλευτὴς Ἄρτης, πολιτικὸς νήφων καὶ πεπειραμένος, δὲν εἶπε

1 Ἐρμηνεία τοῦ ἑλληνικοῦ Συντάγματος (τομ. βος).

ἑρμηνευτῆς θεωρητικὸς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτεύματος· ἀλλὰ γινώσκει τὰ κατ' αὐτὸ ἐκ πείρας, ἐκ προσωπικῆς γνώσεως, ἐκ τῆς συγχρόνου ζωῆς. Κατακρίνων τὸ σύστημα τῆς εὐρείας ἐκλογικῆς περιφέρειας, βεβαιοῖ, ὅτι θέλουσιν ἐπεκταθῆ δι' αὐτοῦ ἔτι μᾶλλον οἱ βουλευτικοὶ συνδυασμοί, οἱ οὐδεμίαν ἔχοντες σχέσιν πρὸς τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς τῶν ἀνταγωνιζομένων πολιτικῶν κομμάτων, τοῦναντίον δὲ συντελοῦντες εἰς τὴν ἐξαχρείωσιν καὶ τῶν ἐκλογῶν καὶ τῶν ἐκλογίμων. « Οἱ συνδυασμοὶ οὗτοι, κατὰ τὸν ἀξιότιμον βουλευτὴν, εἶνε συνεταιρισμοὶ ἐκλογικῶν κεφαλαίων. Δὲν πρέπει δὲ τὰ πλατώμεθα, οὔτε νὰ πλατῶμεν, ἰσχυριζόμενοι, ὅτι ἡμεῖς, τῶν ὁποίων τὰ πολιτικὰ ἦθη εἶνε ἀκόμη πολὺ κάτω ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ πολιτικὰ ἦθη ἄλλων ἐθνῶν, θὰ κατορθώσωμεν, ὥστε αἱ ἐκλογαί, αἱ γινόμεναι διὰ μεγάλων συνδυασμῶν, τὰ ἔχουσιν ὡς βάσιν ὑψηλότερας ἰδέας καὶ γενικότερα συμφέροντα... Οἱ συνδυασμοὶ εἶνε συνασπισμὸς ἐκλογικῶν κεφαλαίων· ἀφοῦ δὲ εἶνε τοιοῦτοι, ποῖα εἶνε τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν; Πρώτη ἐμφάνισις τῆς λειτουργίας τοῦ συστήματος τούτου εἶνε ἡ ἐξεύρεσις τῶν προσώπων, ἅτινα θὰ συνεταιρισθῶσι καὶ ὁ προσδιορισμὸς τῶν ὄρων, ὑφ' οἷς θὰ σχηματίσῃ τὸν συνδυασμὸν των. Πάντες γνωρίζομεν τὰς δυσκολίας, πολλάκις δὲ καὶ τὰς ἀσχημίας, τὰς ὁποίας αἱ πρὸς σχηματισμὸν τοῦ συνδυασμοῦ διαπραγματεύσεις παρουσιάζουσι. Πρόσωπα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ἐν πλήρει ἀντιθέσει ἰδεῶν καὶ πολιτικῶν συμφερόντων, τὰ ὁποῖα ἀνήκουσιν εἰς διάφορα πολιτικὰ κόμματα, εἴτε ἕνεκεν ἐκτιμῆσεως τῶν ἰδεῶν τῶν κομμάτων τούτων, εἴτε καὶ ἕνεκα ἄλλων στενωτέρων λόγων, ἔρχονται εἰς συνεννόησιν καὶ ἀποτελοῦσι τὸν συνδυασμὸν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἀλληλοβοηθηθῶσιν, ὅπως ἐκλεγῶσι βουλευταί, ἀδιαφοροῦντες κατ' ὀλοκληρίαν περὶ τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν γνωμῶν, τὰς ὁποίας ὁ σύντροφος ἐνὸς ἐκάστου ἔξ αὐτῶν ἔχει. Εἶνε ἡ πρώτη ἐμφάνισις τῆς καταδολιεύσεως τοῦ καινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος, τὸ ὁποῖον ἔχει βᾶσιν τὴν παρὰ τοῦ λαοῦ ἐκλογὴν ἀντιπροσώπων, ἐχόντων ὁρισμέναν πολιτικὰς ἰδέας, γνωστὰς εἰς τοὺς ἐκλογεῖς. Ὁ συνδυασμὸς ἀναιρεῖ τὴν ἀρχικὴν ταύτην βᾶσιν τοῦ καινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος, διότι οἱ δι' αὐτοῦ συνεταιριζόμενοι ὑποψήφιοι πράττουσι τοῦτο πρὸς τὸν σκοπὸν, ἵνα ὁ εἷς βοηθήσῃ τὸν ἄλλον, πείθων ἢ πιέζων τοὺς φίλους του ἐκλογεῖς νὰ ψηφίσωσιν, οὐχὶ ἐκείνους, οὓς ἐκτιμῶσιν, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους, πρὸς τοὺς ὁποίους οὐδεμίαν ἴσως ἔχουσιν ἐκτίμησιν καὶ ἐμπιστοσύνην, καὶ τῶν

ὁποίων δὲν ἀσπάζονται τὰς γνώμας. Τοιοῦτος εἶνε γενικῶς ὁ χαρακτήρ τῶν συνδυασμῶν».

Ὁ ἤδη μνησθεὶς βουλευτὴς Ἀρτης, καταγγέλλων τὰ ἔκτροπα τῶν ἐκλογικῶν συνδυασμῶν, χαρακτηρίζων ταῦτα ὡς ἄρνησιν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος, ἰσχυρίζεται ἐπίσης, ὅτι «ἐλάττωμα τοῦ πολιτεύματος εἶνε καὶ ἡ ἐπήρεια, ἣτις παρ' ἡμῖν ποιεῖ μεγαλειτέραν ἐντύπωσιν, ἢ ἐπήρεια διὰ τοῦ χρήματος». Δὲν νομίζει ἐν τούτοις, ὅτι ἡ ἀνηθικότης τῆς πράξεως ταύτης εἶνε μεγαλειτέρα τῆς δι' ἄλλων μέσων ἐπηρείας, τῆς ἐξασκουμένης παρὰ τῶν πολιτευομένων ἐπὶ τῶν ἐκλογέων. «Ἡ διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ πολιτευομένου ἀθώωσις ἐνὸς κακούργου, ὁ διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ διορισμὸς καταχραστοῦ ὑπαλλήλου, καὶ ἄλλαι παρόμοιαι πράξεις εἶνε ἀνηθικώτεραι καὶ ἐπιβλαβέστεραι διὰ τὴν πολιτείαν τῆς διὰ χρημάτων ἄγρας ψήφων». Ἄλλ' ἐνῶ ἡ διὰ τοῦ χρήματος ἐπήρεια δύναται νὰ παταχθῇ διὰ τοῦ νόμου, τὸ μέσον «τῆς ἐπηρείας διὰ τῆς προστασίας κακούργων καὶ διὰ διορισμῶν καταχραστῶν ὑπαλλήλων εἶνε δύσκολον νὰ ἐξαλειφθῇ διὰ νομοθετικοῦ μέτρου. Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἠθικότητος τῶν κυβερνῶντων καὶ τῶν πολιτευομένων . . . »

Εἶνε ἀληθὲς τοῦτο. Ἡ δημοσία συνείδησις ἀγανακτεῖ, ὅσάκις πληροφορηθῇ, ὅτι εἰς τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὸ βουλευτήριον, καταναλώσας μικρὸν ἢ μέγα μέρος τοῦ εἰσοδήματος αὐτοῦ ἢ τῆς περιουσίας. Ἄλλ' ἀδιαφορεῖ, ἐν ἡ περιπτώσει πληροφορηθῇ, ὅτι ἡ ἐκλογικὴ ἐπιτυχία βουλεῖ τοῦ τινος ὀφείλεται εἰς πράξιν ἔτι μᾶλλον ἐπαίσχυντον καὶ διασαλεύουσαν αὐτὰ τὰ θεμέλια τοῦ κοινωνικοῦ οἰκοδομήματος, εἰς τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν κακοποιῶν στοιχείων, εἰς τὸν διορισμὸν καταχραστῶν ὑπαλλήλων παντὸς εἴδους, ἀπὸ τῶν ἀστυνομικῶν μέχρι τῶν δικαστῶν. Ὁ λαὸς ἀδιαφορεῖ, ἡ δημοσία γνώμη δὲν διαμαρτύρεται. Ἡ Βουλὴ, τὸ ἀνώτατον πολιτικὸν κριτήριον, ἐπιδοκιμάζει διὰ τῆς ἀποδοχῆς ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς αἰσχύνης. Πῶς θέλει πολιτευθῇ ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὁ ἀναλαβὼν τοιαύτας ὑποχρεώσεις πρὸ τῶν ἐντολέων αὐτοῦ; Ἐρωτηθῆτω ἡ κοινοβουλευτικὴ ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους κατὰ τὴν τελευταίαν τεσσαρακονταετίαν.

Ἄλλος βουλευτὴς δὲν διστάζει μετ' ἄκρας ἀφελείας νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῆς συναλλαγῆς, ὡς συμφυοῦς, ὡς ἀναγκαίου καρποῦ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος. «Ἀφοῦ, λέγει, ἅπαξ ἐδέχθημεν καὶ προετι-

μήσαμεν τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα, ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν καὶ τὰ ἐλαττώματα αὐτοῦ, προσπαθοῦντες μόνον νὰ περιστείλωμεν ταῦτα. Τὸ δὲ ἐλάττωμα τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος εἶνε ἀκριβῶς τοῦτο, ἡ ἀένναος, ἡ διαρκῆς, ἡ ἐνεργὸς ἐπέμβασις τοῦ βουλευτοῦ εἰς τὰ τῆς διοικήσεως, ἡ παραφθείρουσα τὴν ἔννοιαν τοῦ πολιτεύματος· διότι ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς ἀποσπᾷ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ κυρίου αὐτοῦ ἔργου, τοῦ νομοθετικοῦ, ἀφ' ἑτέρου καθιστᾷ ἰδανικὸν τὸν ἔλεγχον αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Καὶ εἶνε φυσικὸν τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο. Διότι ὅταν ἄνευ τῆς εὐμενείας τοῦ ἐκλογέως καθίσταται ἀδύνατος ἡ ἐπίανodos τοῦ βουλευτοῦ εἰς τὴν Βουλὴν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς ἐκ τῆς μεγάλης συγκεντρώσεως πᾶσα ἔννοια καὶ παντὸς συμφέροντος ἡ θεραπεία ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ὑπουργῶν, οὗτοι δὲ εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀπόλυτον διάθεσιν τῶν φίλων των βουλευτῶν, πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ μὴ βλαστήσῃ ἡ συναλλαγή ;»

Καὶ ποία εἶνε ἡ συναλλαγή αὕτη, τίς ἡ φύσις αὐτῆς καὶ ἡ σημασία; Ὁ βουλευτὴς Πατρῶν παρέστησεν αὐτὴν ἀκολασταίνουσαν ἐντὸς τῆς αἰθούσης τοῦ βουλευτηρίου διὰ τῆς γραφικωτάτης εἰκόνης «μεγαλοδουνίμων κομματαρχῶν, ρυμουλκούντων ἐν τῇ Βουλῇ ὅλα τὰ ἀσήμαντα πρόσωπα, τὰ ἐκλεγόμενα οὐχὶ λόγῳ ἰδεῶν, οὐχὶ διότι ἀπολαύουσι τῆς ὑπολήψεως ἢ τῆς ἐκτιμήσεως οἰασδήπατε ομάδος πολιτῶν, ἔστω καὶ μειοψηφοῦσης, ἀλλὰ μόνον καὶ μόνον, διότι εἶνε ἄνθρωποι, εὐαρέστως ὑπηρετικοὶ εἰς τοὺς ρυμουλκούντας κομματάρχας».

Ρυμουλκούντες καὶ ρυμουλκούμενοι, διαφθείροντες καὶ διαφθειρόμενοι, ἵνα ἐπαναλάβω φράσιν τοῦ Τακίτου ἐν ἀναλόγῳ εὐκαιρίᾳ, τοιαύτη ἡ πολιτικὴ καὶ ἠθικὴ εἰκὼν τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους. Ὁ πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου¹ ἐστιγμάτισε κατὰ τὴν συζήτησιν ἀκόμη ζωηρότερον καὶ διὰ πραγματικωτέρας φράσεως τὴν θλιβερὰν ταύτην κατάστασιν τοῦ ἀπολύτου κοινοβουλευτισμοῦ. «Παρ' ἡμῖν, ἐβροντοφώνησεν ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ βουλευτηρίου, ἡ μὲν Κυβέρνησις νομοθετεῖ, ἡ δὲ Βουλὴ διοικεῖ. Ἐν ὅσῳ δὲ ἡ Βουλὴ διοικεῖ, καὶ ἡ Κυβέρνησις νομοθετεῖ, μὴ νομίζετε, ὅτι ἔχετε κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα· πᾶν ἄλλο ἔχετε, ἀλλὰ βεβαίως οὐχὶ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα». Καταγγέλλων δὲ καὶ οὗτος, ἀξιωματικώτερον βεβαίως, τὸ ἔτροπον φαινόμενον τῶν μικτῶν ἐκλογικῶν συνδυασμῶν, δὲν ὀρρωδεῖ ν' ἀποκηρύξῃ αὐτοὺς καὶ νὰ χαρά-

1 Ἦτο ὁ Γ. Θεοτόκης.

κτηρίῳ «ὡς ἄρνησιν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος καὶ ἀναγνώ-
ρισιν τῆς μὴ παρ' ἡμῖν λειτουργίας τοῦ πολιτεύματος τούτου, καθ' ὃ ὁ
αὐτὸς ἐκλογεὺς ψηφίζει ὑπὲρ δύο ὑποψηφίων, ἐχόντων ἀντίθετα πολι-
τικὰ φρονήματα».

Ἐν συντομίᾳ, τοιαῦτα ὁμολογήθησαν καὶ ἐρρήθησαν ἐν τῷ ἑλλη-
νικῷ βουλευτηρίῳ. Κατόπιν τοιούτων ὁμολογιῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσιν
ἀληθῆ καταδίκην τοῦ λειτουργοῦντος κοινοβουλευτισμοῦ, ποῖον εἶνε τὸ
καθῆκον παντὸς φιλοπάτριδος; Οὐχὶ νῦν ἀποδεχθῆ μετὰ μοιροκρατικῆς
ἀπαθείας τὰ συμβαίροντα, τὴν ἐν αὐτῷ τῷ βουλευτηρίῳ παράβασιν παν-
τὸς θεμελιώδους θεσμοῦ καὶ κανόνος τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας, τιμωμέ-
νων καὶ γεροισομένων τῶν παραβιαστῶν τῶν θεσμῶν τούτων, ὡς ἐπὶ
τὸ πλεῖστον δὲ χαρακτηριζομένων καὶ φ υ λ ά κ ω ν, — ὅποια ἀπώλεια
τῆς ἐννοίας καὶ τῆς σημασίας τῶν λέξεων! — ἀλλὰ νὰ ἐργασθῆ, νὰ ἀγω-
νισθῆ μετὰ ζήλου καὶ ἐρρωμένως ὑπὲρ τῆς τηρήσεως καὶ τῆς ἀναστη-
λώσεως τῶν παραβιαζομένων νόμων. Ἐν τοιαύτῃ μόνον ἐργασίᾳ καὶ
ἐνεργείᾳ κεῖται τὸ καθῆκον καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἐλευθέρου πολίτου. Διότι
τὸ ἐλεύθερον πολίτευμα προῖποιθῆσι πρωτίστως καὶ ἐπιζητεῖ ἐλευθέρους
πολίτας.

ΙΘ΄.

6 Ἰαννουαρίου 1907

Ἐπεκαλέσθη προηγουμένως τὴν μαρτυρίαν ἐγκρίτων ἀντιπροσώπων
τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοβουλίου, καταγγειλάντων τὴν λειτουργίαν τοῦ πολι-
τεύματος, εἰς ὃ ὀφείλεται ἡ ἐνεστῶσα κατάστασις τῶν πραγμάτων.
Ἐπειδὴ ἴσως ἐλησμόνησαν οἱ ἀναγνώσται τί ἐρρήθη τῷ καιρῷ ἐκείνῳ
ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς κατὰ τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, ἐπιτραπήτω
μοι νὰ συνοψίσω τὰ ὑπό τινων ρηθέντα. Εἰς τῶν Ἑλλήνων βουλευτῶν
ὁμολόγησεν, ὅτι ἀφοῦ εἰσηγάγομεν ἐν Ἑλλάδι τὸ κοινοβουλευτικὸν
πολίτευμα, ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν καὶ τὰ ἐλαττώματα αὐτοῦ· ταῦτα
δ' εἶνε ἡ ἀένναος, ἡ διαρκῆς, ἡ ἐνεργὸς ἐπέμβασις τοῦ βουλευτοῦ εἰς
τὰ τῆς διοικήσεως, ἡ παραφθείρουσα τὴν ἐννοίαν τοῦ πολιτεύματος.
Ἀκόμη δὲ ἀπελπιστικώτερον καὶ ἐπισημότερον ἀνωμολογεῖτο, ὅτι ἐν τῷ